

Stads-Editie, 21 oktober 1913.

Gisteren is te zijnen huize te Overveen in den ouderdom van 69 jaren overleden de heer Leander Schlegel.

Heel het muzieklievend Nederland, de gansche muzikale wereld, zal dit doodsbericht met groote droefheid vernemen. Met Schlegel toch is heengegaan een dier klassieke kunstenaars, waarop ons land, en onze stad vooral, met reden trotsch was.

Nog betrekkelijk versch ligt alle muziekvrienden het concert in het geheugen, hetwelk in de Sociëteit Vereeniging door een Schlegel-commissie georganiseerd werd, om de velen die wilden te laten genieten van de kunstproducten van Leander Schlegel's heerlijk genie.

Zoo zal men zich ook nog herinneren hoe Schlegel op dien avond werd toegesproken door jhr. mr. F.W. van Styrum als president der commissie, door den heer Crommelin namens de Bachvereeniging, door den heer Jager Gerlings namens "Toonkunst", door den heer Broese van Groenou namens "Zang en Vriendschap", en voorts door nog tal van dames en heeren die met hem als kunstenaar in betrekking stonden. Zij allen prezen de talenten van onzen stadgenoot zeer.

Wat zijn werken betreft, het valt ongetwijfeld moeilijk om kort en duidelijk de waarde er van te bepalen.

Alles wat wij gehoord hebben – vele van Schlegel's composities zijn ons al sedert jaren bekend – is voornaam. Lang niet alles werk van beteekenis, toch, hier dient met nadruk op gewezen – zeer hoog staande boven het middelmatige gecomponeer van zoovelen. Met innigen afkeer wendde Schlegel zich van al wat alledaagsch heeten mag. Die afkeer deed hem zich in de menschenwereld vreemdeling gevoelen, noopte hem de afzondering te zoeken en te leven in kleinen kring, om zich heen scheppend een atmosfeer van geestelijk leven.

In alle composities van Schlegel voelt men het geestelijk voorname. Ook echter dit, dat zijn vindingskracht niet altijd groot noch persoonlijk was.

Innig en diepvoelend was deze man, doch niet sterk en hoe gevoelswarm zijn kleine composities ook mogen wezen, waar de componist zich grootere vormen kiest, maakt zijn werk – bijvoorbeeld de Sonate voor viool en piano – te dikwijls een cerebralen indruk om ontroering te kunnen geven. Ook gaat men al luisterende begrijpen, dat het Schlegel, bij volkomen beheersching van de vormen, niet altijd gemakkelijk viel het met dichteroog geziene weer te geven. Velen werpen hun gedachten wat vluchtig op het papier, Schlegel deed het wellicht tē behoedzaam, tē angstvallig, en als gevolg daarvan – men kan het ook te veel polijsten – verkreeg het werk wel eens iets stroefs.

Van 's componisten richting slechts dit: het nieuwe was hem onsympathiek; in zijn hart was Schlegel het, gelooven wij, eens met Rubinstein, die zoiets beweerd heeft als: met Brahms is het "finis musicae". Men hoort het zijn composities wel duidelijk aan: ziehier iemand, die bij de romantiek van Schumann is blijven staan. Evenals de groote componist van de Dichterliebe, voelde Schlegel zich sterk getrokken tot Heine, Rückert, Lenau, Osterwald; van hen heeft hij een twaalfstal gedichten op muziek gezet: "Deutsche Liebeslieder", ein Cyclus für Gesang und Klavier", een omvangrijk werk. Schlegel eischt in dezen cyclus veel van uitvoerenden en toehoorders; geeft men echter gewillig zijn aandacht, niet vreezende de inspanning, welke het volgen van ieder wezenlijk kunstwerk eischt, dan moet deze cyclus u

brengen onder een indruk van 's componisten grootheid. In den kleinen liedervorm heeft Schlegel zijn beste werk geleverd. Deze cyclus doet hem als innig fijn en edel lyrisch talent kennen. Er zijn zangen bij, prachtig van stemming, van klank, van gevoel. Telkens treft het u hoe zuiver de componist het gedicht doorvoelde en in tonen weergegeven heeft. Meesterlijke liederen noemen wij gaarne het Weil' auf mir, du dunkles Auge, Du bist wie eine Blume, Späte Reue en Steh' balde still.

Geheel eigenaardig heeft Schlegel tusschen de liederen eenige klavierstukken gevoegd: een warm melodisch voorspel, een tusschenspel waarin het hoofdthema van het preludium terugkeert, en een Festpolonaise und Hochzeitszug, dit laatste vooral een belangrijk stuk muziek, breed-melodisch en van beweging zoo energiek.

Kortom in dezen cyclus heeft Schlegel een bijzonder werk gegeven.

Intusschen moet met schaamte erkend worden, dat Schlegel's werk meer bekendheid had en meer gewaardeerd werd in muzikale steden als Leipzig en Weenen, dan ten onzent, waar slechts nu en dan eens een lied van hem genoemd werd.

Toen in 1912 te Weenen een concert gegeven werd, gewijd aan werken van den overleden meester, schreef Richard Specht daarover het volgende in *Die Musik*:

“Zijn edele, geheel uit de geesteswereld van Brahms voortgekomen kamermuziekwerken en liederen; voornaam, warm, meesterlijk gemaakt; composities vol hartstocht en smartelijke berusting; nergens nieuwe poorten open rukkende; niet in nieuwe landen rondleidend, maar binnen den stormloop al lang veroverde wereld van klassieke kunst een schat bewarende, trouw-vermanende stem, om in verheven afzondering zichzelf te blijven.”

De Triester *Piccolo* was eveneens vol lof. Een concert van 's heeren Schlegel's muziek in 't voorjaar van 1909 te Weenen gegeven, zeg dit blad, was eene wezenlijke openbaring en het quartet noemt het een werk van grootsche afmetingen, geheel en al vol hartstocht en zijn hoogtepunt bereikende in het eerste gedeelte “allegro moderato” en in het “adagio”, welke volstaan zouden om het genie en ontwikkeling des meesters te staven. Het “allegro” behoort volgens de *Piccolo* door de diepte der denkbeelden, de breedte van den vorm, de continuïteit en de ontwikkeling der thema's tot het beste, dat in de laatste jaren geschreven is. Het “adagio” is opmerkelijk wegens de bezielde breede melodie vol ontroering. De twee andere gedeelten: “brillante” en “rondo”, schoon niet zoo hoog staande, munten echter uit door de uitnemende gezonde kunst en volmaakte techniek van de componist.

In de te Triest verschijnende *Indipendente* werd eveneens met lof gewaagd van een strijkquartet (op. 17) door Schlegel, voor een aanzienlijk en talrijk publiek, aldaar uitgevoerd, welks keurige vorm, gekuischte melodie en overfraaie harmonische schakeeringen het blad prijst, vooral in het derde en vierde gedeelte. Niet minder lof zwaait de Triester *Piccolo* er aan toe.

Een der Weenske dagbladen schreef: “Auf jeden Fall offenbart sich in all diesen Werken ein ungewöhnlicher Geist, eine vornehme und originelle Individualität”.

Wij mogen hierbij, schrijft het *Hdbl* van 28 april 1908, herinneren aan het orkestwerk van Schlegel, dat herhaaldelijk door het Concertgebouw-orkest onder Mengelberg's leiding is uitgevoerd, een Symphonisches Tongemälde “Der Prinzenraub”. Het stond, zoo we ons niet vergissen, ook op het programma van het Nederlandsch Muziekfeest te Amsterdam. Muziek, die wel te nauw aan programmatisch gebeuren vastgelegd is, maar ongetwijfeld zeer serieus werk.

Leander Schlegel, zoon van den bekenden professor Schlegel en broeder van den Chineesche-taalvorscher, werd den 2den februari 1844 te Oegstgeest geboren. Hij studeerde aan de muzieksch. der afd. Leiden van de Maatschappij tot bevordering der toonkunst, daarna (van 1858-1860) aan de Kon. Muziekschool te 's-Gravenhage. Na zijn studiën te Leipzig te hebben voltooid, keerde Schlegel naar Leiden terug, waar hij aangesteld werd als leeraar in het vioolspel aan de school der Afdeeling Leiden van "Toonkunst".

Enkele jaren later maakte hij als klaviervirtuoos reizen in het buitenland, waar men hem toen reeds hoog waardeerde, zoodat hij zich ten slotte te Brunswijk [=Braunschweig] als muziekleeraar vestigde.

Op 22 September 1871 werd hij benoemd tot directeur der Muziekschool der Afd. Haarlem van de Maatschappij tot bevordering der toonkunst als opvolger van B.v.d.Eyken.

In de vergadering van leden deze Afdeeling, gehouden op 12 October 1871 werd aan het bestuur hulde gebracht voor zijn besluit dien heer aan de muziekschool te verbinden.

Den 14en October d.a.v. werd de heer Schlegel tevens benoemd tot directeur der Zangvereniging van de afdeeling. Tot 1889 vervulde de heer Schlegel het ambt van directeur der muziekschool. Het geheele musicale Nederland leerde Schlegel's groote bekwaamheden kennen in het huis, dat hij met Appy (later Henri Bosmans) en Jos Cramer vormde, bij herhaalde kunstreizen.

In onze stad heeft Schlegel zeker veel gedaan tot ontwikkeling van het musicale leven; we herinneren o.a. aan den kunstenaarskring hier in 1882 opgericht waarvan hij voorzitter en J.C. Kruseman schrijver was, aan zijn krachtige werkzaamheid ter bevordering der belangen van de Haarlemsche Bachvereniging, en van de afdeeling van "Toonkunst", die beide zijn groote verdiensten erkenden door hem tot haar eerlid te benoemen.

De teraardebestelling heeft plaats Vrijdag a.s. te Leiden om 1 uur op de begraafplaats de Groene Steeg.

Haarlem's Dagblad, 21 oktober 1913.

Maandagavond is de bekende musicus Leander Schlegel in zijn woning aan den Zijlweg te Overveen plotseling overleden. Gisteren voelde hij zich nog heel wel, was zeer opgewekt, ging er ook nog op uit en zat des avonds in zijn kamer te werken. Toen hem zijn avondeten gebracht werd vond de dienstbode hem nog rustig in zijn stoel zitten. Tien minuten later kwam een der huisgenooten op zijn kamer en vond hem dood.

De heer Leander Schlegel werd 69 jaar oud. Met hem is een op muzikaal gebied zeer bekend en verdienstelijk man heengegaan.

Hij werd den 2en Februari 1844 te Oegstgeest geboren. Zijn vader was professor te Leiden.

Hij was een der oprichters van Bach, en werd daarvan later eerlid en vervolgens lid van verdienste.

Op 18 januari 1910 werd hier in de groote concertzaal van De Vereeniging een Schlegel concert gegeven, uitsluitend aan zijn compositiën gewijd. Er was een comité voor gevormd, waarvan Jhr. Mr. F.W. van Styrum voorzitter, de heer Fr. de Witt Huberts secretaris

en de heer Orest D. Emrik penningmeester was. Medewerkenden waren de componist, mevrouw Anna Stronck-Kappel, mevrouw Baronesse van Asbeck-Kluit, Christiaan Timmer [= Timmner], Willem Andriessen en een koor van Haarlemsche dames. In het toen verschenen programma schreef de heer Fr. de Witt Huberts een inleiding over Schlegel en zijn werk; van wat hier volgt is een gedeelte aan die inleiding ontleend.

Op vierjarigen leeftijd verbaasde hij zijn vader ook al door de overtuigende bewijzen van een uitstekend muzikaal gehoor (zijn juiste opmerkingen over het al dan niet zuiver stemmen van de snaren eener gitaar, die zijn moeder bezat). Prof. Hermann Schlegel was zelf een goed dilettant fluitspeler, maar geen pianist. Toch gaf hij den jongen Leander het eerste klavieronderwijs, na zichzelf eerst de voornaamste methodes te hebben eigen gemaakt – een energie, waarvoor men respect moet hebben!

Op zijn tiende jaar werd Leander leerling in de viool- en violoncelklasse en voor koorzang aan de Leidsche Muziekschool van de Mij. voor Toonkunst. Zijn begaafdheid voor viool bleek zoo groot, dat hij na een paar jaar studie in het openbaar debuteerde met een technisch zeer moeilijke fantasie over “Il Pirate”. Op zijn 12^e jaar speelde hij de 2^e vioolpartij in de jaarlijksche vier kwartetavonden van de heeren Wetrens en de Graaf.

Van 1858-1860 was hij leerling der Koninklijke Muziekschool in Den Haag. Nicolai en C. van der Does waren daar zijn leermeesters. In 1860 werd hij in Leiden leeraar voor viool aan de Muziekschool, maar vergat zijn geliefdste instrument, de piano, niet. In 1866 begonnen zijn reizen in het buitenland als klaviervirtuoos. In de concertzalen van Parijs, Leipzig, Wiesbaden, Brunswijk [= Braunschweig] en andere steden werd hij gehuldigd. In 1871 kwam hij terug en aanvaardde het directeurschap van de zangvereniging en de muziekschool der Haarlemsche Toonkunstafdeeling.

Van 1871 tot zijn dood woonde hij hier, trad in 1889 af als directeur van Toonkunst en stichtte de “Inrichting voor onderwijs in de beoefening van muziek”. Tot het laatst heeft hij daaraan lessen gegeven, en als muziekleeraar had hij hier grooten naam. Maar in het Haarlemsche muzikale leven speelde Leander Schlegel trouwens over ’t algemeen een belangrijke rol. Hij trad jarenlang op als dirigent, als solo-pianist of als begeleider bij concerten.

Door zijn vriendschap met groote buitenlandsche kunstenaars wist hij hen voor geringe honoraria als solist der aanvankelijk kleine Bachvereniging te winnen, en trad zelf als pianist op hare concerten op.

Met Ernest Appy en Cramer vormde hij een trio, dat in hôtel Funckler kamermuziekséances gaf. Röntgen en Bosmans hebben ook wel hun medewerking aan die séances verleend.

Met de uitvoering zijner werken hadden o.a. de beroemde Weensche pianiste Lucilla Tolomei en Henri Marteau veel succes. Zijn strijkkwartet in G-dur (opus 17) werd door het Marteau kwartet te Berlijn en door het Triëster-Strijkkwartet te Weenen met groot succes ten gehore gebracht, Hij componeerde tal van werken voor piano, Ballades, Suites, Fantasieën, Charackterstücke, een Rhapsodie, Passacaglia, verschillende orkestwerken en talrijke liederen en eenige koren. Zijn opus 20, “Deutsche Liebeslieder”, werd aan de pianiste mevrouw van Asbeck-Kluit opgedragen.

Zijn wijze van componeeren werd door Franz Dubitzky in de “Allgemeine Musik Zeitung” [= Allgemeine Musik-Zeitung (Berlijn)] met die van Schumann vergeleken, zonder dat hij evenwel als nabootser beschouwd werd. Integendeel werd zijn originaliteit geroemd¹.

De Brahmskenner Max Kalbeck vond verwantschap in muzikalen aanleg tusschen de werken van Brahms en Schlegel.

Hugo Nolthenius noemde zijn kunst “de uiting van een wel zeer fijn besnaarde ziel”.

Schlegel's rijk muzikaal gemoed werd in zijn jeugd ontwikkeld door een geleerden vader en door den omgang in het ouderhuis met beroemde en wetenschappelijk hoogstaande mannen als Prins Charles Lucien Bonaparte, von Siebold, Prins Max von Wied, von Raumer, Junghuhn en anderen.

Dikwijls treft Schlegel in zijn werk door onverwachte wendingen en op het eerste gehoor ongewoon klinkende modulaties, om dan weer te bekoren door heerlijke melodieën en streelende motieven.....

Nu weer zouden Elly Ney-Van Hoogenstraten en Anna Kappel composities van hem uitvoeren, en Donderdag pas had Schlegel zich nog verheugd over een mededeeling van Willem [= Wouter] Hutschenruyter, die van plan is een van Schlegel's symphonieën met het bekende Utrechtsch Stedelijk Orkest te gaan uitvoeren.

Nu heeft plots de dood den grooten kunstenaar uit den kring der zijnen en der velen, die hem achtten en waardeerden, weggenomen.....

De beaarding van het stoffelijk overschot heeft a.s. Vrijdag te Leiden plaats.

¹ Franz Dubitzky schrijft in zijn bespreking van de *Zwei fantastische Studien opus 13*, de *Sechs Fantasien opus 15* en de *Zwei Frauenchöre opus 23*:

“... Schlegel's Kompositionsweise knüpft an Schumann an. Der Komponist ist jedoch nicht etwa ein Nachempfänger, er bringt Neues, er verfügt über eigene Züge. Das ist noch mehr aus seinem op. 15 zu ersehen, welches in der Höhe in Maße fesselt. ... Wahrlich, so kann nur jemand schreiben, dem des Lebens trübe Stunden nicht verborgen blieben, so kann nur ein echter Künstler empfinden. ... Von den beiden Frauenchören ist der erste: “Sonntagsfrühe”, wohlklingend und wirkungsvoll, der zweite: “Nachtgesang”. eine Vertonung von berückender Schönheit bei prächtiger Polyphonie. ...” (*Allgemeine Musik-Zeitung*, No.13, 27. März 1903).